

Programrapport Social hållbarhet 2025

Innehåll

Sammanfattning.....	3
Introduktion till programmet för social hållbarhet.....	3
Övergripande om social hållbarhet	4
Överblick.....	5
Fokusområde 1 – Umeå ska växa hållbart utan några utsatta områden	7
Fokusområde 2- Umeå kommun ska skapa förutsättningar för kvinnor och män att ha samma makt att forma samhället såväl som sina egna liv.	12
Fokusområde 3 – Barns uppväxtvillkor	16
Fokusområde 4 – Boende och bebyggelsemiljö.	20
Fokusområde 5 – Arbete och försörjning	24
Bilaga: Utvecklingsanslaget för social hållbarhet	29

Sammanfattning

Umeå kommun har en gynnsam position i arbetet med social hållbarhet. Sverige och Övre Norrland, där Umeå är största stad, rankas högt vad gäller social hållbarhet i EU-kommissionens *EU Social Progress Index*.

Umeå kännetecknas av hög tillit mellan människor. Det främjar deltagande i demokratiska processer och socialt engagemang. Samtidigt syns tendenser till splittring och ökade klyftor. Det förebyggande arbetet av största vikt för att minska dessa problem.

Kommunens arbete för social hållbarhet grundar sig i värden som trygghet, tillit och gemenskap. Segregation, där människor med olika förutsättningar lever åtskilda, utgör därmed ett problem. Planeringen för socioekonomiskt blandade områden är dock en prioriterad fråga och arbetet med att främja trygga, tillgängliga och inkluderande boendemiljöer fortgår.

Umeå har generellt ett bra utgångsläge med låg brottslighet, låg otrygghet och relativt hög tillit till myndigheter. Det finns heller inga stadsdelar i Umeå som klassats som utsatta av polisen. Utmaningar kvarstår dock. Organiserad brottslighet är ett växande problem. Antalet ärenden gällande våld i nära relationer ligger på en fortsatt hög nivå, vilket kräver bättre samordning och ökade resurser.

Vad gäller ungas livsvillkor är det en fortsatt hög nivå av avhopp från gymnasiet. Många avhopp kopplas till dåligt mående. Generellt är det unga tjejer som ofta känner sig stressade, mår dåligt och har problem med psykosomatiska symptom. Barnfamiljer har även generellt sett fått det svårare ekonomisk under de senaste åren.

Kommunens arbetskraftsdeltagande har minskat något och det finns grupper som har svårt att ta sig in på arbetsmarknaden. Kompetensbristen i Umeå förblir också en utmaning. Flera verksamheter inom Umeå Kommun arbetar för att minska antalet personer i långvarigt utanförskap men det behövs bättre kännedom om situationen för dem som varken arbetar, studerar eller är arbetsökande.

Umeå kommun strävar efter att vara en bra plats att växa upp på, där alla ska ha jämlika villkor oavsett bakgrund. Mycket pekar också på att Umeå är en plats med goda förutsättningar att leva och verka. Fortsatt arbete behövs dock för att bibehålla och stärka kommunens sociala hållbarhet. Det är av stor vikt att fortsätta utökat samarbetet mellan kommunen och andra samhällsaktörer.

Introduktion till programmet för social hållbarhet

Programmets syfte är att bidra till att uppnå kommunens ambitioner att motverka ökade skillnader mellan medborgarna genom att bygga kommunen och verksamheterna så jämlikt och jämställt som möjligt och aktivt arbeta för att skapa goda livsvillkor för alla. Som enda program styrs programmet för social hållbarhet av två övergripande inriktningsmål; *Umeå ska växa hållbart utan några utsatta områden* och *Umeå kommun ska skapa förutsättningar för kvinnor och män att ha samma makt att forma samhället och sina egna liv*.

En översiktlig lägesbild för samtliga fem fokusområden presenteras i rapporten. Vissa fokusområden i programmet för social hållbarhet är formulerade på ett sätt som gör det komplicerat att använda indikatorer i uppföljningsarbetet. Social hållbarhet är komplext och i arbetet med social hållbarhet är dessutom ett helhetsperspektiv av stor betydelse.

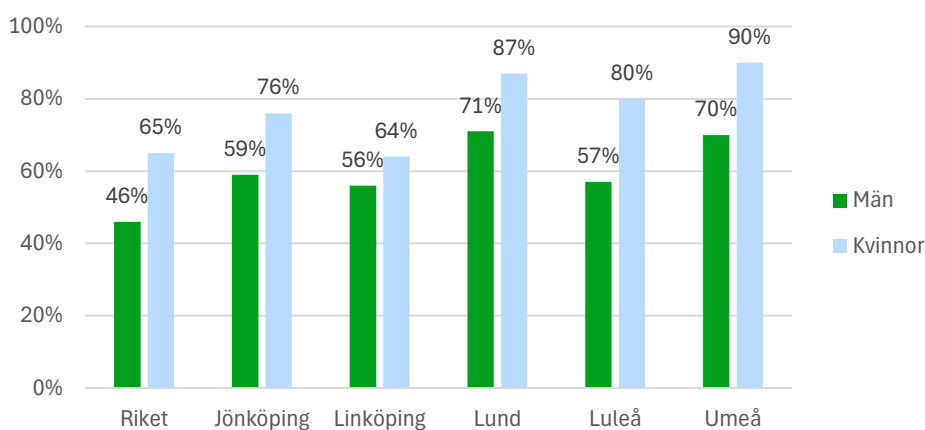
Övergripande om social hållbarhet

Umeå kommun har en gynnsam position i arbetet med social hållbarhet. Sverige och Övre Norrland, där Umeå är största stad, rankas högt vad gäller social hållbarhet i EU-kommissionens *EU Social Progress Index*.

Sverige är ett land där invånare generellt sett känner hög tillit mellan människor och Umeå ligger bra till i nationella mätningar. När tillitsgraden är hög märks det genom att fler deltar i påverkansprocesser som demokratiska val, föreningsliv och annat. Stora skillnader i livsvillkor mellan medborgare riskerar å andra sidan att leda till minskad tillit. Förebyggande arbete är därför av högsta vikt för att bibehålla en hög grad av tillit i hela kommunen.

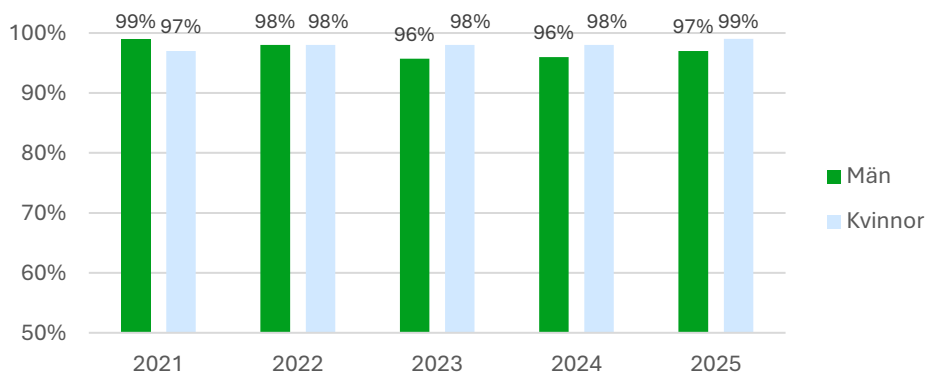
Eftersom kommunkoncernen inte har egen rådighet över allas vårt välmående och de sociala strukturerna, är det viktigt och nödvändigt att fortsätta arbeta för ökat samarbete med alla samhällsaktörer.

Figur 1. Sociala relationer och tillit - index 2024¹

Källa: Tillväxtverkets beräkningar, baserat på uppgifter från MUCF och Fohm

Figur 2. Kommunen är en bra plats att bo och leva på, andel, 2025²

Källa: Medborgarundersökningen, SCB

¹ Indexet baseras på indikatorerna: Invånare 16–24 år som varken arbetar eller studerar, Invånare 16–84 år med avsaknad av tillit till andra, Invånare 16–84 år med avsaknad av emotionellt stöd och sammanvägs till ett nyckeltal på en skala från 0 till 100.

² Andel som har svarat "Mycket bra" eller "Ganska bra" på frågan "Vad tycker du om din kommun som en plats att bo och leva på?" i SCB:s medborgarundersökning.

Överblick

Görs det tillräckligt?

Inriktningsmål

Umeå ska växa hållbart utan utsatta områden

Negativ påverkan från organiserad brottslighet och våld i nära relation men framsteg har gjorts i samverkansarbetet.

Umeå kommun ska skapa förutsättningar för kvinnor och män att ha samma makt att forma samhället såväl som sina egna liv

Jämställdhetsarbetet pågår och är väl inarbetat. Det finns ett behov av nya goda exempel för att ej tappa position.

I kolumnen "Görs det tillräckligt" har bedömning gjorts utifrån de senaste årens utveckling och den önskvärda utvecklingen. Bedömningen är antingen grön, gul eller röd. Färgförklaring finns till höger.

= Ja, det görs tillräckligt

= Nej, mer arbete krävs

= Nej, det behöver göras mycket mer

Status i underliggande IOP, idéburet offentliga partnerskap

IOP	Förening(ar)	Bedömning	Tidsperiod
Barns rättigheter (IFN)	Barnrättsbyrån, BRIS, Rädda Barnen	Nytt IOP, arbete under uppstart.	2024–2026
Brottsofferjouren (KS)	Brottsofferjouren	Arbete pågår enligt plan.	2018, automatisk årsvis förlängning
Fritidsbanken (FN)	Fritidsbanken	Arbete pågår enligt plan. Översyn inför utgången av avtalet.	2023–2025
Kvinno- och tjejjouren (IFN)	Kvinno- och tjejjouren i Umeå	Avtalet nyligen förlängt. Arbete pågår enligt plan.	2025–2028
Kärngården (IFN)	Kärngården ideell förening	Arbete pågår enligt plan. Avtalet följs upp av parterna årligen.	2023–2027
Mottagande flyktingar från Ukraina (GVN)	Röda korset	Arbete pågår enligt plan. Utvärdering genomförd inför ev. förlängning.	2024–2025
Natthärbärg utsatta EU-medborgare (KS)	Pingstkyrkan, Svenska kyrkan	Arbete pågår enligt plan. Översyn pågår inför utgången av avtalet.	2023–2026
Stadsmissionen (IFN)	Stadsmissionen	Dialog pågår kring brister i ekonomisk redovisning.	2021–2025
Integration (GVN)	Vän i Umeå	Arbete pågår enligt plan. Översyn pågår inför utgången av avtalet	2024–2025

Beslutade ansökningar från utvecklingsanslag för social hållbarhet 2024–2025

Projekt	Beviljade medel	Tidsperiod
Kulturcrew (KN)	1 205 000	2024–2025
Elevlunden samskapande (TN)	300 000	2024–2025
Förskolan som arena för att förebygga våld och utsatthet hos barn (FGN och KS)	2 644 000	2025–2027
Prioritering av brottsförebyggande insatser, kommundoktorand. (KS)	1 200 000	2025–2027
Salam tillsammans (GVN)	5 579 000	2025–2027
Utveckla ungdomsdemokrati i Umeå kommun (FN)	880 000	2025

Se bilaga för rapport från respektive projekt.

Fokusområde 1 – Umeå ska växa hållbart utan några utsatta områden

Sammanfattning

Görs det tillräckligt?

1.1 Umeå växer tryggt och säkert

Tydliga tecken på att rekrytering av barn och unga pågår, inklusive i digitala forum. Många utvecklingsarbeten på gång, fördjupad samverkan behövs i det sekundär- och tertiärpreventiva arbetet.

1.2 Ett Umeå fritt från våld

Våldsförebyggande arbete är fortsatt prioriterat, med särskilt fokus på våld i nära relationer och unga i riskmiljöer, där stärkt samordning bedöms som avgörande för framgång.

1.3 Motverka segregation och framväxten av utsatta områden

Fortsatt problem med misstro mot myndigheter och utanförskap. Behov av bättre underlag och samverkan i arbetet mot segregation.

För att Umeås fortsatta tillväxt ska ske på ett socialt hållbart sätt är det viktigt att värna de värden som utgör den sociala hållbarhetens grund: trygghet, tillit till varandra och till myndigheter, samt en bredare känsla av gemenskap och tillhörande. De värdena hotas av segregation, den uppdelningsprocess varmed människor med olika bakgrund, ålder eller socioekonomisk status lever och verkar separerade från varandra. Social hållbarhet förutsätter även att medborgarna känner sig trygga, såväl i det offentliga rummet som i sina egna hem – därför är våldsförebyggande och trygghetsskapande åtgärder också en viktig del av arbetet med social hållbarhet.

Umeå har ett bra utgångsläge. Den senaste lägesbilden visar att Umeås brottslighet ligger på en lägre nivå än jämförbara städer inom de flesta kategorierna.³ Den upplevda otryggheten är även den jämförelsevis lägre, och medborgarundersökningen⁴ visar på relativt höga nivåer av tillit till andra människor och till myndigheter. Umeå har inte heller någon stadsdel som av polisen klassas som utsatt område. Friskhetsfaktorererna är många.

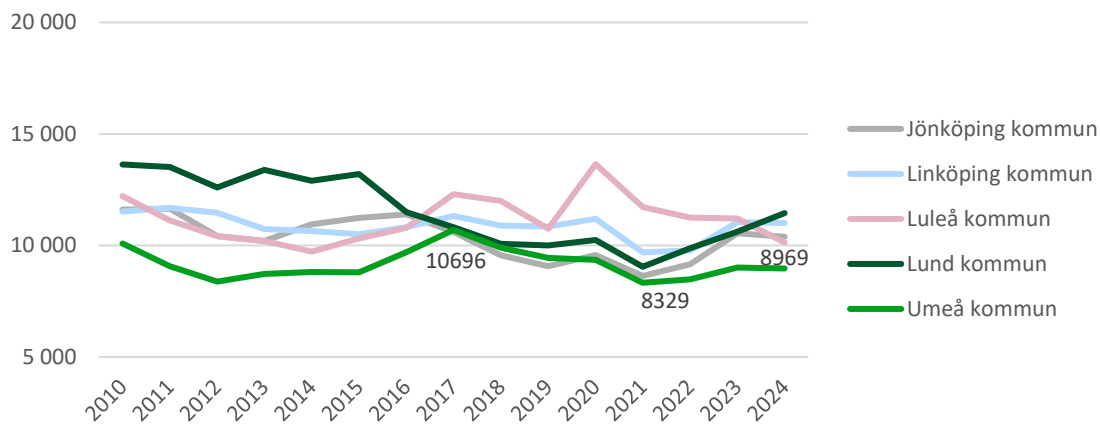
Men inom vissa områden går trenden åt fel håll. Boverket ojämlikhetsindex pekar på en svag men stadig ökning av Umeås ekonomiska segregation (se avsnitt 1.3 nedan). Organiserad brottslighet utgör ett tydligare samhällshot än tidigare i Umeå, inte minst kopplat till välfärdsbrott, risken för rekrytering av barn och unga till kriminella nätverk, eller tillskapandet av utanförskapsområden.⁵ Vad gäller våld ligger misshandelsärenden mot kvinnor inomhus på en fortsatt hög nivå (se avsnitt 1.2 nedan). Här finns ett behov av bättre samordning och ökade resurser.

³ För mer information se rapporten *Brottsligheten i Umeå, lägesbild 2023*.

⁴ Se SCB:s medborgarundersökning.

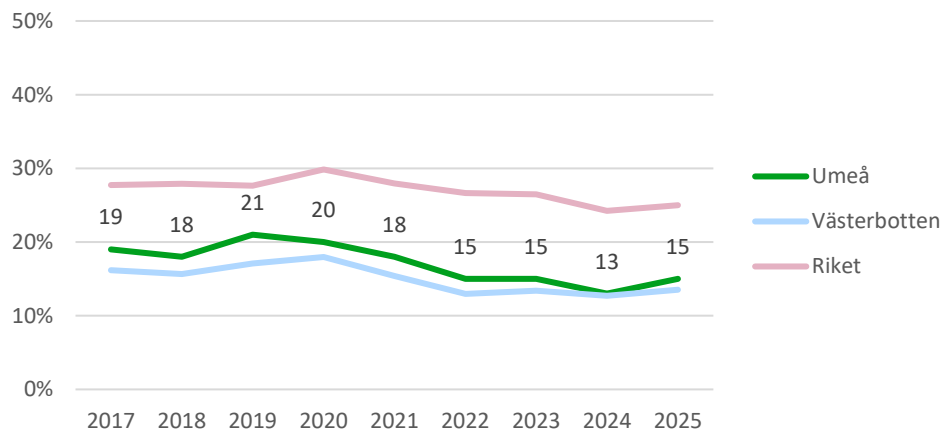
⁵ För mer information se rapporten *Nulägesanalys: Barn och unga som rekryteras in i kriminella nätverk (2023)*.

Figur 3. Anmälda brott uppdelat på olika kommuner, antal brott per 100 000 invånare

Källa: Anmälda brott, Brå

Figur 4. Otrygghet vid utevistelse sen kväll i det egna bostadsområdet, andel

Källa: Nationella trygghetsundersökningen, Brå

1.1 Umeå växer tryggt och säkert

Sedan 2023 har samarbetet inom *Umeå växer tryggt och säkert* fokuserat på att förebygga rekryteringen av barn och unga till kriminella nätverk, på två olika sätt. Dels genom tidigt förebyggande insatser med syfte att minska risken för att barn rekryteras till kriminella nätverk (exempelvis skolmisslyckande, problem i familjen, funktionsnedsättningar, utanförskap, osv). Och dels, genom insatser som fångar upp och hjälper barn som redan är rekryterade eller i akut risk att bli det.

Många bra insatser är i gång, de synliggörs i UVTS Aktivitetsplan ([Aktivitetsplan 2024](#)). Men enligt den senaste Nulägesanalysen pekar mycket på att antalet barn som rekryteras ökar, inte minst kopplad till en alltmer professionell och digitaliserad rekrytering ([Nulägesanalys 2025](#)). Det innebär att det förebyggande arbetet också måste fortsätta förstärkas. Det finns även ett behov av ökad samordning när det gäller upptäckt och stöd till de barn som redan befinner sig inom kriminella nätverk. Polisens initiativ att etablera en lokal Bob-samverkan utgöra en viktig möjlighet.

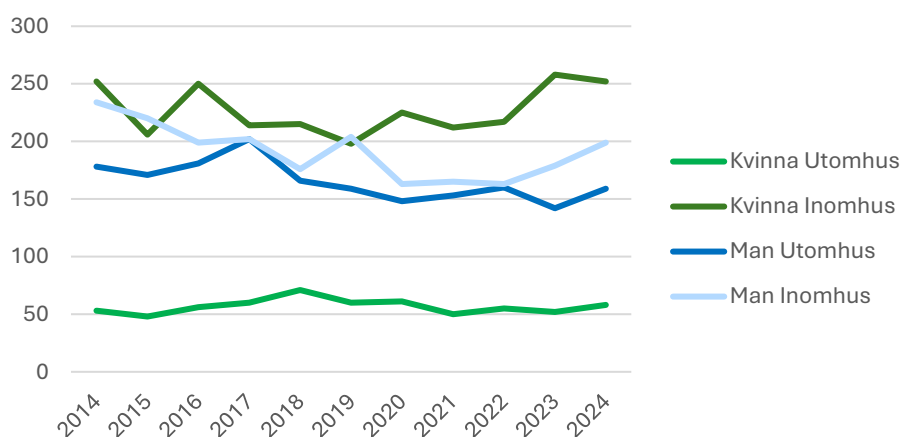
1.2 Ett Umeå fritt från våld

Syftet med *Ett Umeå fritt från våld* var att minska våldet i Umeå kommun, i enlighet med riktningen och ambitionerna i kommunens tidigare *Handlingsplan mot våld*. Då såväl den externa revisionen och Umebrås egen uppföljning pekat på brister med handlingsplanens resurssättning, samt ledning och styrning, beslutade kommunfullmäktige i april 2025 att handlingsplanen skulle upphävas. Styrning på området inordnas i nytt brottsförebyggande program samt inom ramen för arbete med inriktningsmål och program.

Att i samverkan med andra aktörer förflytta positionerna i det våldsförebyggande arbetet är dock fortsatt angeläget. Statistik visar att antalet fall av misshandel mot kvinnor ligger på en fortsatt hög nivå⁶.

En annan utveckling som oroar polisen är antalet fall av misshandels- och förnedringsvåld mellan ungdomar, ofta i grupp. Våldet blivit mer utstuderat och är ett sätt för vissa unga att visa upp ett våldskapital för att positionera sig i en kriminell miljö.⁷

Figur 5. Misshandel inklusive grov i Umeå, anmälda brott per 100 000 invånare.

Källa: Anmälda brott, Brå

⁶ Anmälda brott, Brå.

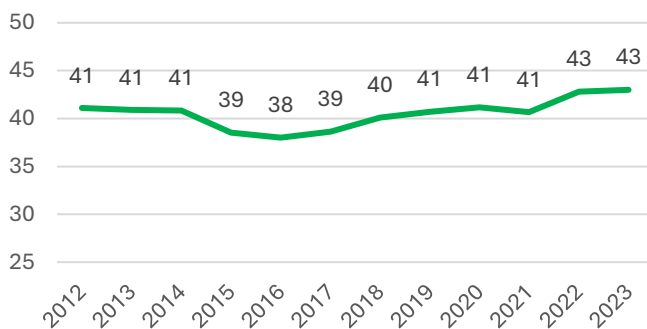
⁷ För mer information, se Nulägesanalysen.

1.3 Motverka segregation och framväxten av utsatta områden

Segregation är en utmaning för den sociala hållbarheten. När människor med olika socioekonomiska förutsättningar lever rumsligt åtskilda från varandra, möts de inte i vardagen, och kommer inte heller att lära känna varandra. Därmed minskar den ömsesidiga tilliten, integrationen, och det överbyggande sociala kapitalet⁸.

Segregation kan leda till framväxten av privilegierade, homogena områden med stark socioekonomi men låg mångfald å ena sidan. Å andra sidan, till framväxten av utanförskapsområden eller "utsatta områden" enligt polisens definition, som karakteriseras av låg socioekonomi och att kriminella har en inverkan på lokalsamhället. Eftersom segregation är en relationell process så hänger båda dessa ihop. Data från Boverket visar på en svag men ihållande ökning av den socioekonomiska segregationen.

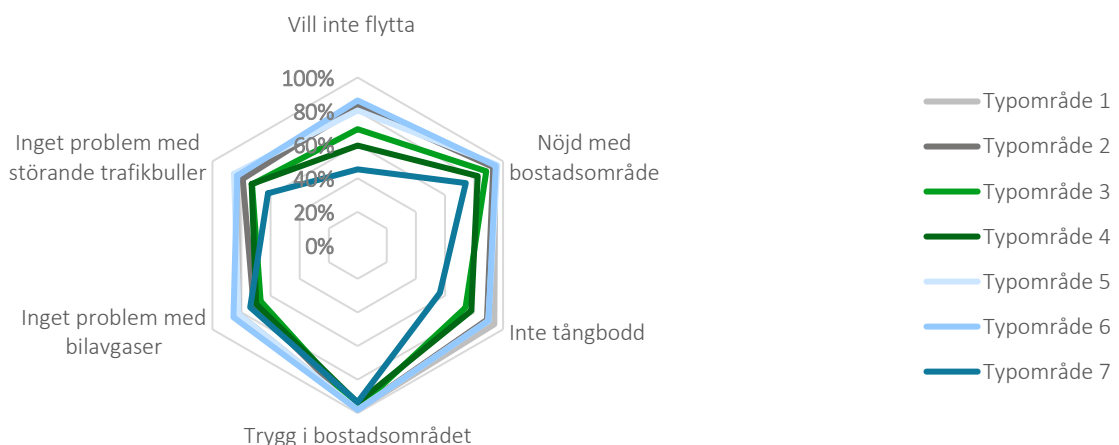
Figur 6. Ojämlighetsindex för Umeå kommun⁹

Källa: SCB och Boverket

Data från folkhälsoundersökningen Jämlika Liv belyser bland annat invånarens upplevelser av sin bostad och närmiljö, exempelvis avseende trafikbuller och trångboddhet. Resultaten visar skillnader mellan områden med olika socioekonomiska förutsättningar för flera variabler, samtidigt som samtliga områden uppger en hög grad av upplevd trygghet. Varje typområde består av flera delområden med liknande demografi.¹⁰

Figur 7. Upplevelser av det egna bostadsområdet uppdelat på typområde, jämlika liv 2024

Källa: Umeå kommun, Jämlika liv 2024

⁸ Se Robert Putnam, *Bowling Alone. The Collapse and Revival of American Community*. New York: Touchstone, s. 22.

⁹ Ojämlighetsindexet är ett mått på segregation. Indexet mäter skillnaden i bosättningsmönster mellan olika socioekonomiska grupper och tas fram utifrån indikatorn disponibel inkomst per konsumtionsenhet.

¹⁰ Framtagna typområden baserat på ett antal socioekonomiska variabler, bland annat ålder och ekonomi. Att grupperas områden i en klusteranalys är ett sätt att visa hur olika demografiska variabler påverkar vår hälsa och våra livsvillkor. För mer info se Umeå kommuns rapport *Jämlika liv*.

För att förhindra att ökad segregation leder till framväxten av utsatta områden, och klyftor mellan olika grupper, behövs ett långsiktigt arbete med att utjämna skillnader och skapa förutsättningar för möten. Detta genom att planera för socialt blandade bostadsbestånd, för mänskliga flöden över områdesgränser och för offentliga mötesplatser.¹¹ Andra viktiga pusselbitar är att verka för goda uppväxtvillkor, att så många elever som möjligt fullföljer sin skolgång, att alla får möjlighet att komma i arbete, tillgång till en meningsfull fritid, och till en god och lika vård under livets alla skeden. Av största vikt är också att förebygga känslor av utanförskap genom ett aktivt jämlikhetsarbete, och genom att alla samhällsgrupper får möjlighet till delaktighet och till att göra sina röster hörda.

Eftersom segregation och dess konsekvenser utgör en komplex samhällsfråga är det ett område som kräver fördjupad samverkan i det förebyggande arbetet. Samverkan bromsas dock av att ingen verksamhet har ett utpekat samordningsansvar för att kartlägga segregationen eller för att utveckla insatser.

Genomförda projekt och utvecklingsinsatser under 2024–2025 (urval)

- Ny inriktning och Aktivitetsplan för det kommunövergripande brottsförebyggande samarbetet *Umeå växer tryggt och säkert.*
- Öppna mötesplatser, stöd till social innovation med fokus på unga som är utanför det ordinarie föreningslivet, i samverkan med Umeå Universitet.
- *På Ungas Hemmaplan*, pilot av ny brottsförebyggande utbildning för unga i riskzon, med fokus på delaktighet.
- *Okej med dig* och *Trygga Barn - Hållbar framtid*, våldsförebyggande insatser i förskolan.

Status i underliggande planer

Handlingsplan	Bedömning
Aktivitetsplan Umeå växer tryggt och säkert	Arbete pågår enligt plan
Strategi för integration	Arbete pågår enligt plan

¹¹ För en beskrivning av strategierna se *Översiktsplan Umeå kommun*.

Fokusområde 2- Umeå kommun ska skapa förutsättningar för kvinnor och män att ha samma makt att forma samhället såväl som sina egna liv.

Sammanfattning

Görs det tillräckligt?

2.1 Fortsätta arbetet med jämställd stadsplanering <i>Arbetet pågår och är väl inarbetat. Behov av nya goda exempel för att flytta fram positioner.</i>	●
2.2 Systematiskt utmana och ifrågasätta könade maktrelationer i arbetet med hållbar utveckling <i>Arbete med att medvetandegöra förutsättningar för kvinnor och män samt dess konsekvenser är ständigt pågående.</i>	●
2.3 Mäns våld mot kvinnor ska upphöra <i>Yrkesverksamma som arbetar med våldsutsatta upplever ett stort behov.</i>	●

Umeå kommun har under lång tid följt upp jämställdhetsarbetet genom att synliggöra insatser i förvaltningarnas verksamhetsplaner och rapportering. Med riktlinjerna för aktiverande styrning destinerar nu inriktningsmålen till utvalda nämnder och bolag, vilket har förändrat omfattningen av hur jämställdhetsarbetet redovisas. Det innebär nya förutsättningar för att följa och analysera arbetet med jämställdhet i hela organisationen. För att säkerställa fortsatt synlighet och uppföljningsbarhet finns behov av att utveckla arbetssätt inom ramen för den nya styrmodellen.

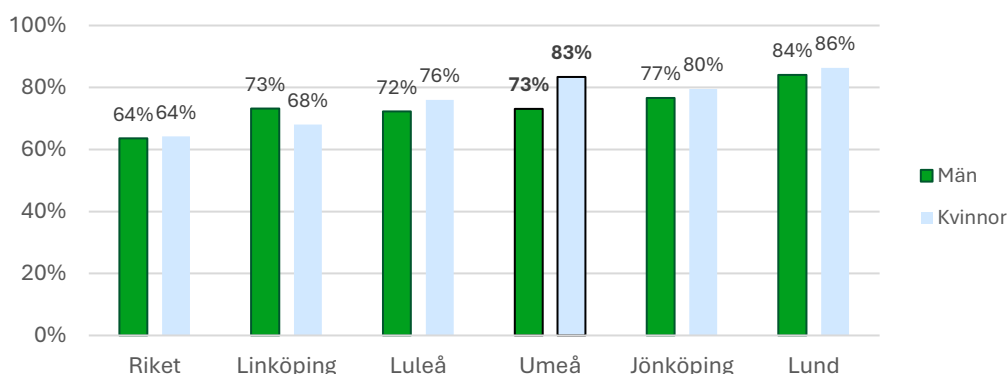
Under 2025 antog kommunfullmäktige en ny Policy för jämställdhetsarbete i Umeå kommun¹² som är tänkt att fungera som ett stöd till framför allt nämnder i förståelsen av hur jämställdhetsarbete ska integreras i den egna nämndens ordinarie arbete. Umeå kommuns jämställdhetsarbete utgår ifrån följande bärande principer: datadrivet jämställdhetsarbete som bygger på kunskap, jämställdhetsarbete med utgångspunkt i formulerade problem, vikten av samverkan och lösningar över verksamhetsgränserna, förståelse av makt och motstånd, samt jämställdhetsarbete är utvecklingsarbete och en del av omställning.

I statistik framstår Umeå kommun ofta som ett gott exempel. Det är exempelvis en hög andel invånare som kan rekommendera andra att flytta till kommunen (figur 8). Index för sociala relationer och tillit, ligger också på en bra nivå (figur 1). Sammantaget ger dessa två indikatorer en generell bild av Umeå kommun som en plats med goda förutsättningar att leva och verka. Andelen kvinnor som uppger att de kan rekommendera andra att flytta till Umeå kommun har ökat över tid, men däremot minskat något bland männen.

¹² Policy för jämställdhetsarbete i Umeå kommun:

<https://www.umea.se/download/18.614b310a19b49079cff1198c/1767796918758/Policy%20f%C3%B6r%20j%C3%A4mst%C3%A4lldhetsarbete%20i%20Ume%C3%A5%20kommun.pdf>

Figur 8. Kan du rekommendera andra att flytta till kommunen, andelar¹³

Källa: Medborgarundersökningen, SCB

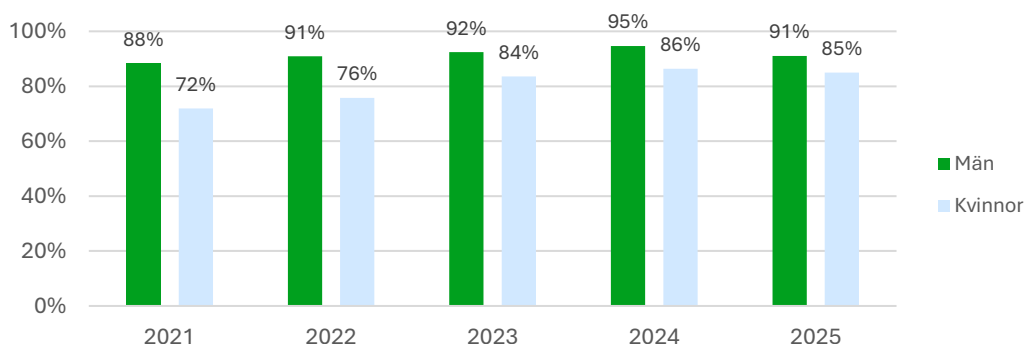
2.1 Fortsätta arbetet med jämställd stadsplanering

Umeå kommun har arbetat aktivt med jämställdhet i stadsplaneringen i flera decennier, och det finns tydliga skrivningar i bland annat översiktsplanen som kan användas för att synliggöra och utmana maktrelationer för att verka för ett jämställt offentligt rum. Arbetet har också varit en avgörande faktor i att Umeå har en stark position internationellt, där jämställdhet i relation till stadsplaneringen är ett av Umeås flaggskepp, vilket också möjliggör finansiering för utvecklingsprojekt, inte bara för detta specifika område utan även bredare.

Grunderna för detta är väl inarbetade, däremot är det viktigt att tillföra nya goda exempel och innovativa piloter för att flytta fram positionerna och fortsätta ligga i framkant. Detta var också en intention bakom *Tilläggsuppdrag 2022:3 Kommunfullmäktige ger kommunstyrelsen och tekniska nämnden i uppdrag att ta fram en metod så att projekt ur den befintliga investeringsplanen årligen väljs ut som lämpliga piloter för jämställdhetsfokus*. Denna metod finns utarbetad och det är viktigt att den implementeras och resurssätts.

I statistiken syns dock fortfarande hur män och kvinnor har olika förutsättningar. En tydlig skillnad är upplevd trygghet utomhus, där kvinnor anger en lägre grad av trygghet. Däremot upplever sig både kvinnor och män mer trygga i Umeå än i många andra jämförbara städer. Tryggheten i Umeå har generellt sett ökat över tid, men under 2025 minskade den något enligt Nationella trygghetsundersökningen (figur 4), såväl som Medborgarundersökningen (figur 9).

Figur 9. Trygg utomhus i området där du bor när det är mörkt ute, andelar¹⁴

Källa: Medborgarundersökningen, SCB

¹³ Andel som har svarat "Helt och hållet" eller "Till stor del" på frågan "Kan du rekommendera andra som inte bor här i kommunen att flytta hit?" i SCB:s medborgarundersökning. De som har svarat "Ingen åsikt" har exkluderats.

¹⁴ Andel som har svarat "Mycket trygg" eller "Ganska trygg" på frågan "Hur trygg känner du dig utomhus i det område där du bor när det är mörkt ute?"

2.2 Systematiskt utmana och ifrågasätta könade maktrelationer i arbetet med hållbar utveckling

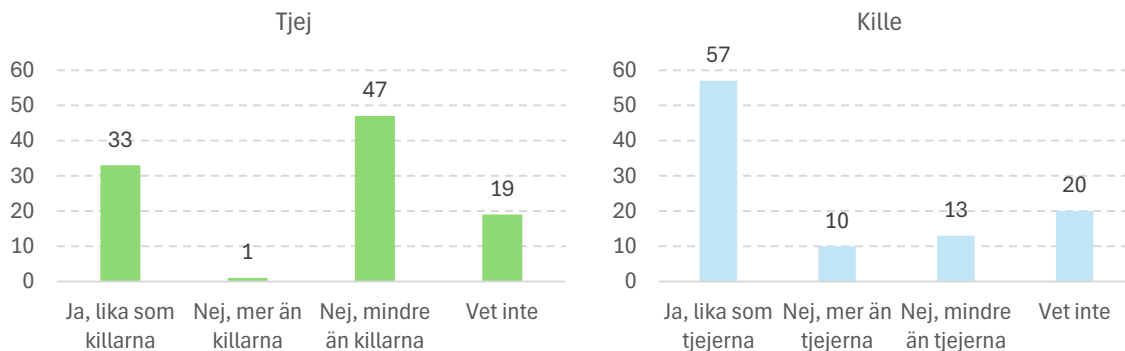
Arbete med att medvetandegöra de olika förutsättningarna för kvinnor och män, samt dess konsekvenser, är ständigt pågående. Analyser baserat på kvalitativa underlag såväl som insamlingar av könsuppdelade data görs kontinuerligt och inom ett flertal olika områden.

Könade strukturer tar tid att förändra och är svåra att mäta kvantitativt, därav är det också viktigt att det arbete som pågår synliggörs, ett resonemang som lyfts i den övergripande bedömningen för fokusområdet som helhet ovan.

Prioritering 2.2. lyfter också vikten av att tydligt koppla på social hållbarhet och specifikt analyser kring jämställdhet i relation till klimatarbete och arbete med hållbar utveckling. Detta är ej två separata dimensioner, även om de i kommunens styrmodell hanteras i två olika program.

Ungaundersökningen 2024 inkluderade en ny jämställdhetspolitisk fråga med fokus på upplevelse av makt. Enligt resultatet tycker 47 procent av alla tjejer att de har mindre makt än killarna, medan 13 procent av killarna tycker att tjejer har mer makt. Denna indikator visar på ett behov av fortsatt arbete.

Figur 10. Tycker du att du som kille/tjej för det mesta har samma makt som tjejer/killar i samhället?

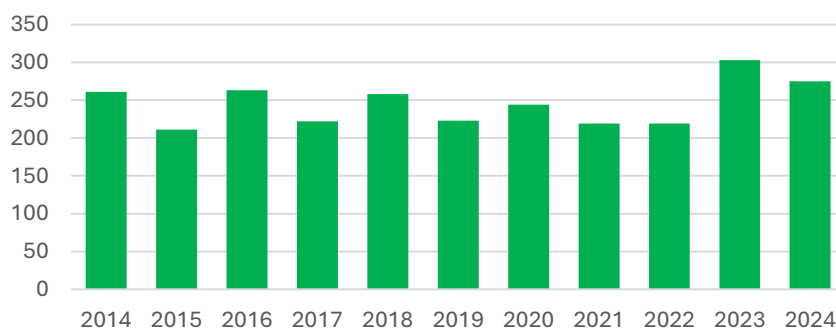
Källa: Umeå kommun, Ungaundersökningen 2024

2.3 Mäns våld mot kvinnor ska upphöra

Kommunfullmäktige beslutade på sitt sammanträde i april 2025 att gällande handlingsplan mot våld ska avskaffas i sin nuvarande form. Styrning på området inordnas i nytt brottsförebyggande program samt inom ramen för arbete med inriktningsmål och program.

Det anmälda våldet mot kvinnor utsatta av närstående ger en indikation på utvecklingen av våld i nära relation men är inte att betrakta som ett fullständigt mått. Det anmälda våldet är bara toppen på ett isberg.

Figur 11. Kvinnor utsatta för misshandel av närstående i Umeå, antal anmälningar

Källa: Brå

Genomförda projekt och utvecklingsinsatser under 2024–2025 (urval)

- Samverkansprojekt som drivs av kvinno- och tjejjouren med fokus på kvinnor och tjejer som har eller haft en relation med en man/kille i gängkriminalitet (finansiering JUSK)
- Fortsättningsprojekt hållbar och jämställd arbetspendling Västerslätt

Status i underliggande planer

Handlingsplan	Bedömning
Policy för jämställdhetsarbete i Umeå kommun	Antagen av kommunfullmäktige 2025

Fokusområde 3 – Barns uppväxtvillkor

Sammanfattning

Görs det tillräckligt?

3.1 Barns och ungdomars rätt till delaktighet och inflytande i kommunens utveckling ska säkerställas

Arbete pågår inom ramen för dialog och demokratiutveckling. Det finns behov att fortsätta arbeta med att stärka ungas inflytande och delaktighet i skolan.

3.2 Motverka barnfattigdom

Lägre andel barn i ekonomisk utsatthet än i riket. Barnfattigdom kräver fortsatt uppmärksamhet, särskilt i utsatta socioekonomiska grupper.

3.3 Förebyggande folkhälsoarbete

Umeå ligger väl till nationellt, men ungas hälsa, rörelse, stress och våldsutsatthet kräver fortsatt fokus för stärkt folkhälsa.

Umeå kommun ska vara en bra plats att växa upp på och alla barn i vår kommun ska ha goda, jämlika uppväxtvillkor, oavsett föräldrarnas bakgrund, inkomst eller livsval. Arbetet med fokusområdets prioriteringar har fortgått löpande under året, till största delen inom ramen för skolnämndernas samt fritids- och kulturnämndernas grundverksamheter.

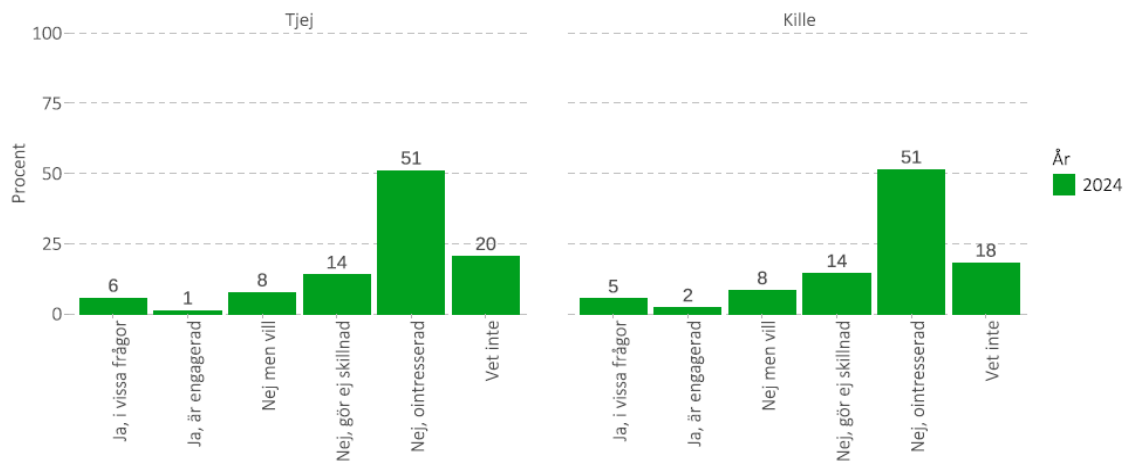
3.1 Barns och ungdomars rätt till delaktighet och inflytande i kommunens utveckling ska säkerställas

Arbetet utgår ifrån barnkonventionens grundläggande principer om barnets rätt att uttrycka sina åsikter och bli lyssnade på i alla frågor som rör dem. Området är en del i det pågående arbetet med dialog och demokratiutveckling med fokus på utvecklad medborgardialog.

Det pågår ett bland annat ett arbete med att kartlägga indikatorer och mätvärden för ungas inflytande och delaktighet. Ungas åsikter och inflytande följs upp inom vissa områden i kommunen så som fritidsverksamheter och skola. Gällande skolans verksamhet har Ungaundersökningen visat att unga upplever minskade möjligheter att påverka sin skolas verksamhet. Fritidsförvaltningen tar del av ungas åsikter om verksamheterna och fångar upp ungas initiativförmågor genom den dagliga verksamheten såväl som genom frågeformulär (KEKS).

Umeå kommun vill stärka ungas delaktighet och inflytande i demokratiska och kommunala processer. I Ungaundersökningen 2024 uppgav runt hälften av alla unga i högstadiet och gymnasiet att de inte är intresserade av att vara med och påverka frågor som rör sin kommun. 7 procent av de unga på högstadiet och 9 procent av de unga på gymnasiet uppger i att de inte är med och påverkar saker i sin kommun, men att de skulle vilja. Det är en lika stor andel tjejer som killar som vill vara med och påverka.

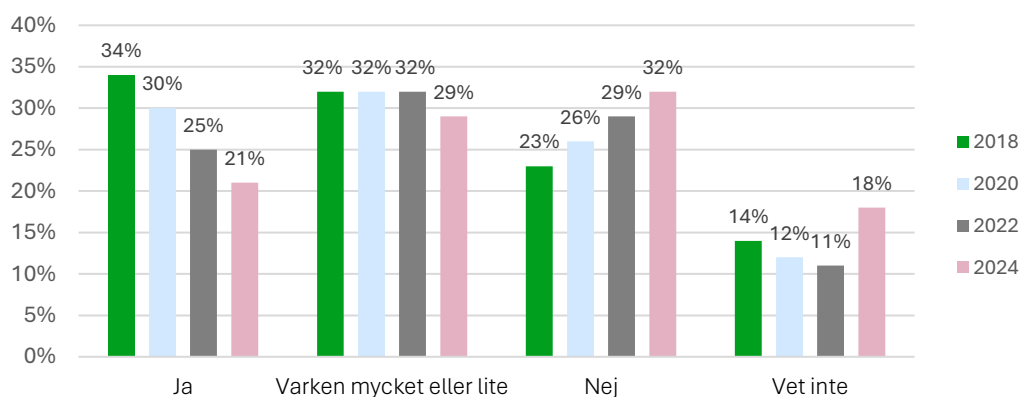
Figur 12. Är du med och påverkar i frågor som rör din kommun, gymnasiet och högskolan, andelar

Källa: Umeå kommun, Ungaundersökningen 2024

Det är även en ökande andel unga på högskolan som upplever att de inte har möjlighet att påverka skolans verksamhet, samma trend syns även på gymnasiet.

Figur 13. Upplever du att du har möjlighet att påverka din skolas verksamhet? Högskolan, andelar

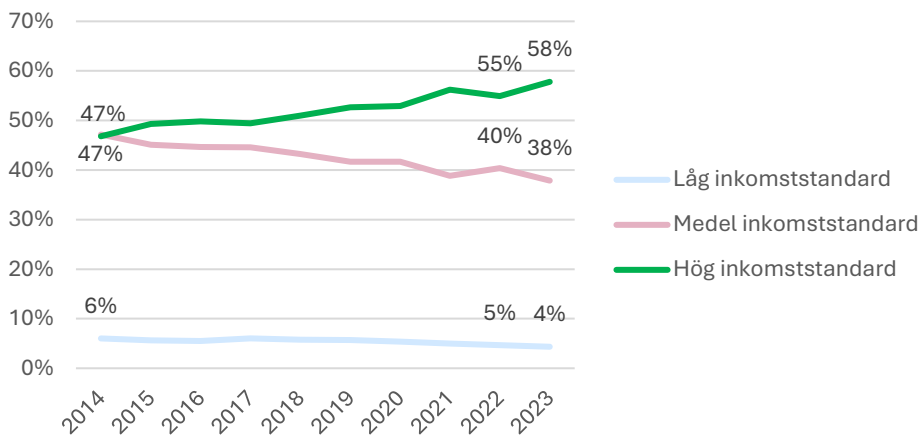
Källa: Umeå kommun, Ungaundersökningen 2024

3.2 Motverka barnfattigdom

Umeå har en lägre andel barn i ekonomiskt utsatta hushåll än många andra jämförbara kommuner samt jämfört med riksgenomsnittet. Andelen hushåll med barn som har låg inkomststandard har minskat något över tid.

I vissa områden är det dock relativt många barnfamiljer som lever med knappa resurser. Det är vanligare att familjer lever med en låg inkomststandard om föräldrarna är utrikesfödda eller ensamstående. Det är av stor vikt att fortsatt bevaka området då ökade kostnader slår hårdast mot de hushåll som har små marginaler.

Figur 14. Inkomststandard för barnfamiljer i Umeå, andelar

Källa: SCB

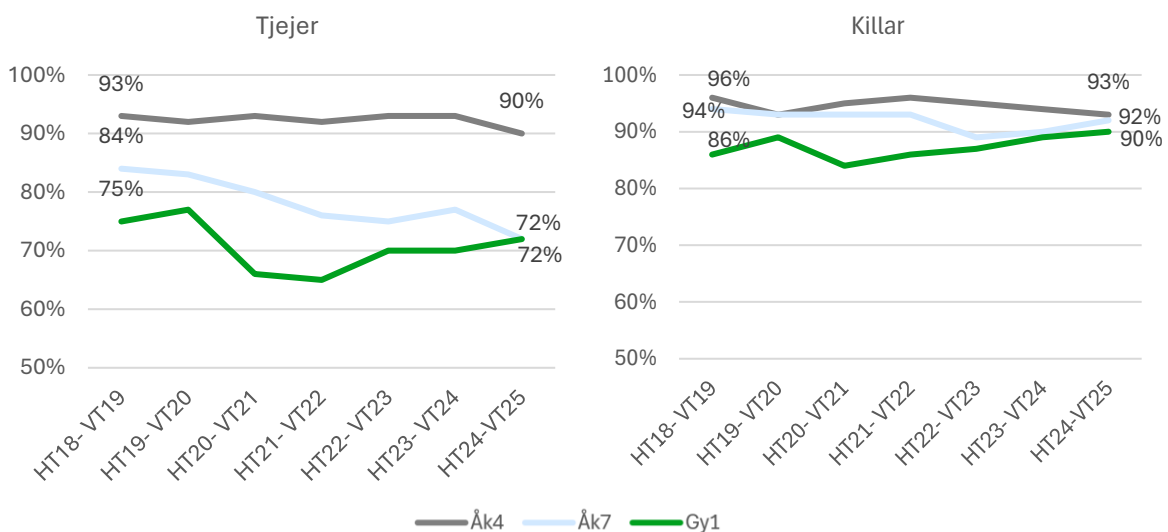
3.3 Förebyggande folkhälsoarbete

Jämfört med riket och liknande kommuner ligger Umeå bra till vad gäller behörighet och närvaro i skolan. I Ungaundersökningen 2024 framkommer det att unga i allt lägre utsträckning deltar i fritidsaktiviteter med andra. Mer än hälften av alla ungdomar är dock med i en organisation eller förening.

Det finns en relativt stor andel unga som inte rör sig i enlighet med rekommendationerna för fysisk aktivitet, särskilt bland tjejerna. I kommunens Ungaundersökning framkommer det att drygt 30 procent av tjejerna och drygt 20 procent av killarna rör sig mindre än 60 minuter per dag.

Många ungdomar mår tyvärr också dåligt och känner sig stressade. Det är även vanligt förekommande med psykosomatiska besvär och trötthet, särskilt bland tjejer. I kommunens Ungaundersökning 2024 syns det även hur stressen bland de unga har ökat, och särskilt bland tjejerna. Folkhälsoundersökningen Jämlika liv 2024 visade också en tydlig försämring i de ungas sömnkvalitet. Elevhälsan i Umeå kommun gör dessutom årliga undersökningar kopplat till ungas hälsa och mående. Deras resultat visar bland annat hur tjejerna i sjuan skattar sin hälsa allt lägre.

Figur 15. Jag mår bra eller mycket bra, elevers självskattade hälsa, andelar

Källa: Umeå kommun, Elevhälsan

Ungas substansbruk inom området ANDTS följs noggrant inom Umeå kommun. Umeå följer den nationella trenden med minskande alkoholkonsumtion bland unga men ett ökat intag av vitt snus. Andelen som snusar dagligen har dessutom ökat både bland tjejer och killar. Bland de unga som lever i familjer med dålig ekonomi, och bland de som inte får stöd av sin familj, är användningen av narkotika betydligt högre än bland övriga unga.

Genomförda projekt och utvecklingsinsatser under 2024–2025 (urval)

- Resultaten från UNGA-enkäten används i samverkan mellan skola, fritid och socialtjänst som underlag för gemensam analys och planering av insatser på lokal nivå.
- Fritid Unga ingår i ett partnerskap genom ICLD med fokus på att stärka kommunens förmåga att planera och genomföra aktiviteter där ungdomar kan vara med och påverka samt att ta fram en policy för ungdomsutveckling som omfattar alla kommunens förvaltningar.
- Up 2 - (Utvecklingsprogram för fullföljd utbildning) är en nationell satsning som drivs av Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) med stöd från Europeiska socialfonden (ESF) med syfte att förebygga studieavbrott och öka andelen ungdomar som återupptar och fullföljer sin utbildning.

Status i underliggande planer

Handlingsplan	Bedömning
Umeå kommuns handlingsplan mot barnfattigdom	Mer arbete krävs. Aktualitets- och relevansprövning efterfrågas.
Handlingsplan för suicidprevention	Arbete pågår enligt plan

Fokusområde 4 – Boende och bebyggelsemiljö.

Sammanfattning	Görs det tillräckligt?
4.1 Fortsätta arbetet med strategier för hållbar tillväxt för att stärka den sociala hållbarheten	●
<i>Planering har fortsatt för blandade miljöer och hållbara flöden utifrån stadsbyggnadsprinciper som främjar social hållbarhet i hela kommunen.</i>	
4.2 Stärka mötesplatser och överbygga barriärer	●
<i>Arbete med mötesplatser och lokal service som främjar social sammanhållning och motverkar barriärer i både stadsdelar och landsbygd har fortsatt.</i>	
4.3 Främja en socialt hållbar bostadsförsörjning och motverka hemlöshet	●
<i>Andelen barnfamiljer och unga som lägger en stor del av inkomsten på boendekostnader har ökat de senaste åren.</i>	

Umeå kommun vill utveckla boendemiljöer som är trygga, tillgängliga och som främjar delaktighet samt möten mellan människor. Arbetet med fokusområdets prioriteringar sker till största delen inom ramen för stadsbyggnadsförvaltningens, teknik- och fastighetsförvaltningens samt stadsledningskontorets grundverksamheter. Målmedvetet arbete med översiktsplanen som utgångspunkt kommer att främja den sociala hållbarheten.

4.1 Fortsätta arbetet med strategier för hållbar tillväxt för att stärka den sociala hållbarheten

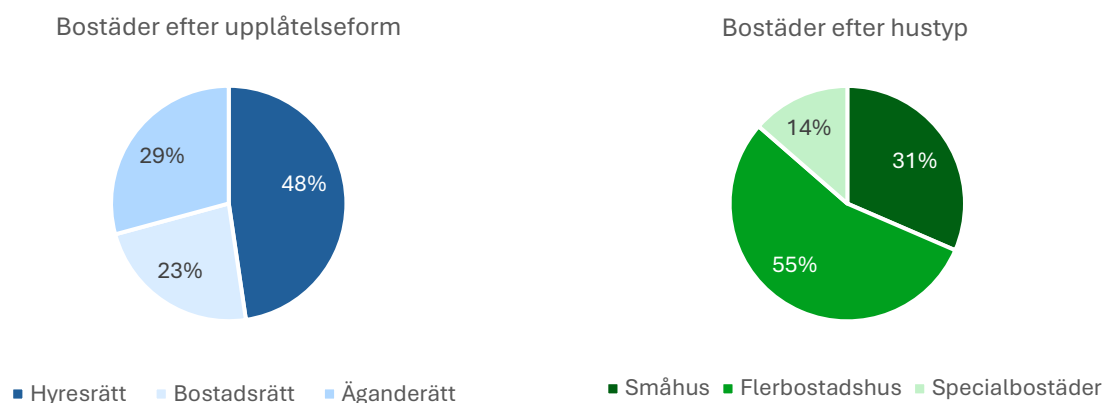
I den planeringsstrategi som antogs 2024 finns förtydliganden av översiktsplanens utvecklingsstrategier. De grundas i stadsbyggnadsprinciperna med integrerade perspektiv, som visar vägen för att uppnå en hållbar tillväxt. Principerna verkar för att utveckla goda strukturer i stället för att ta ett fokus på enskilda geografier eller sektorsintressen. Dessa strategier gynnar hållbara flöden, skapar förutsättningar för ett gott vardagsliv och värnar betydelsen av lokal platsidentitet och social hållbarhet, där ett fortsatt målmedvetet arbete för ökad blandning i hela kommunen är grundläggande. Med anledning av detta bedöms förutsättningarna som goda.

Utöver planeringsstrategin har kommunfullmäktige även antagit program för hållbar landsbygdsutveckling vars strategier för hållbar tillväxt på landsbygden tydligt knyter an till översiktsplanen och dess övergripande inriktning mot social hållbarhet.

Att planera systematiskt för blandning, där olika människor med olika livsvillkor kan leva sida vid sida, är grundläggande för den sociala hållbarheten. På lång sikt innebär det en blandning av upplåtelseformer, boendetyper, boendestorlekar och att olika typer av verksamheter integreras med bostadsbebyggelse.

Fördelningen av andelen hyresrätter, bostadsrätter och äganderätter är något som är trögrikligt. Under de senaste 10 åren har fördelningen inte förändrats nämnvärt. Äganderätter är i de allra flesta fall en villa, ett radhus, ett kedjehus eller ett parhus. I kategorin flerbostadshus ingår både hyresrätter och bostadsrätter. En specialbostad kan vara en bostad anpassad för äldre eller funktionshindrade och som är varaktigt förbehållen vissa grupper.

Figur 16. Bostäder i Umeå 2024, andelar

Källa: SCB

4.2 Stärka mötesplatser och överbrygga barriärer

Kommunens olika styrdokument kring den fysiska planeringen understryker vikten av att stärka mötesplatser, skapa förutsättningar för socialt sammanhållna stadsdelar och platser, och att motverka såväl fysiska som sociala barriärer i det offentliga rummet.

Mötesplatser är till viss del svårdefinierat och därför inte helt lätt att mäta. En form av mötesplats i det offentliga rummet är grönområden och parker, där det går att mäta hur många som har ca 300 meter till närmaste grönområde från sin bostad. Dock är detta en något trubbig indikator. Parker och grönområden finns relativt jämnt fördelat över de områden i centralorten där flest människor bor.

Mötesplatser kan dock innebära väldigt många saker, till mötesplatser kan också exempelvis kommunal service såsom bibliotek, eller privat service såsom livsmedelsbutiker räknas. Under 2023 stängde dagligvarubutiken i Botsmark vilket lett till minskad tillgänglighet till service på landsbygden runt omkring.

I Umeå kommun finns ett flertal öppna mötesplatser; träffpunkter där människor kan umgås, hålla möten, skapa och uppleva kultur, idrotta, lära sig saker. Flera av dessa drivs av civilsamhällesorganisationer, såsom Ersboda Folkets Hus, Kulturhuset Klossen och Mötesplats Stöcke. Även den kommunala verksamheten Seniortorget kan beskrivas som en öppen mötesplats.

Öppna mötesplatser bidrar till att främja lokal sammanhållning och en positiv bild av stadsdelen och ger människor tillgång till samlingslokaler. Lokalt förankrade öppna verksamheter kan ha en unik potential att främja social hållbarhet i både närområdet och i Umeå kommun i stort. Långsiktig ekonomisk hållbarhet kan vara en utmaning för de mötesplatser som drivs av civilsamhället eftersom det ekonomiska stödet ofta är villkorat, tidsbegränsat och otillräckligt.¹⁵

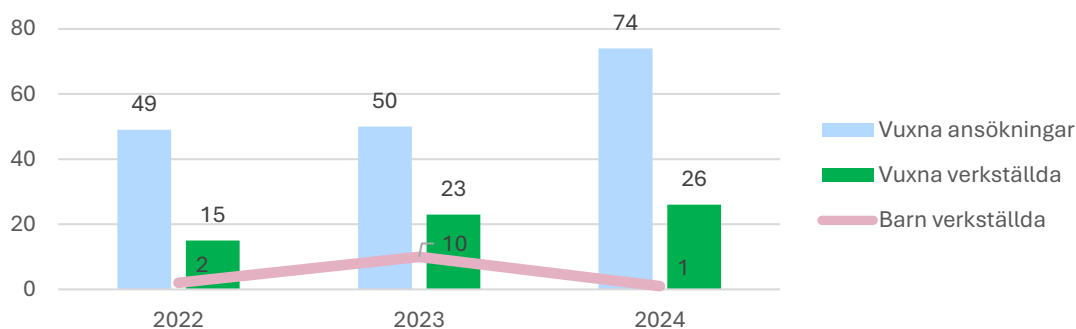
¹⁵ Läs mer i rapporten "Plats att mötas och växa. En kvalitativ studie av tre öppna mötesplatser i Umeå kommun" av Hanna Bäckström Olofsson och Linda Berg

4.3 Främja en socialt hållbar bostadsförsörjning och motverka hemlöshet

Under de senaste åren har det blivit svårare att etablera sig på bostadsmarknaden, särskilt för dem utan fast förankring på arbetsmarknaden. Ökade bostadspriser, höjda räntor och hyror, samt minskade reallöner påverkar köpkraften och därmed möjligheten att skaffa sig en bostadsrätt eller att kunna betala månadskostnaden för en hyresrätt. På grund av svårigheter på bostadsmarknaden händer det att personer som egentligen inte är stödbehövande (enligt socialtjänsten) kan behöva hänvisas till Stadsmissionens akutboende eller beviljas tillfälligt boenden i en campingstuga.

Det är positivt att färre personer vräks i Umeå (per 100 000 invånare) än i övriga riket. Men under senaste åren har dock fler barn berörts av vräkning även i Umeå kommun. Det finns rutiner för hur dessa ärenden ska hanteras för att trygga situationen.

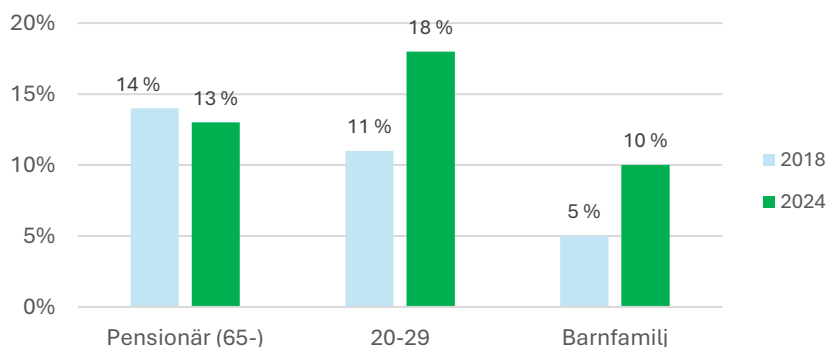
Figur 17. Vräkningar i Umeå, antal ärenden

Källa: Kronofogden

I Umeå kommuns rapport *Vad kostar det att bo* framgår det att de som bor i hyresrätt tenderar att ha det sämre ekonomisk ställt än de som bor i bostadsrätt eller i en villa. Ensamstående med barn samt familjer där någon har en svår funktionsnedsättning rapporterar om en än sämre ekonomisk situation. En relativt stor andel av hushållen med pensionärer eller unga vuxna lägger mer än 50 procent av sin inkomst på boendekostnader. Sedan 2018 har andelen unga och barnfamiljer som lägger mer än 50 procent av sin inkomst på boendekostnader ökat markant. Efter att undersökningen genomförts har dessutom hyresnivåerna för många invånare i kommunen höjts.

Figur 18. De som lägger mer än 50 procent av sin inkomst på boendekostnader, andelar

Källa: Vad kostar det att bo i Umeå kommun?

Genomförda projekt och utvecklingsinsatser under 2024–2025 (urval)

- *Stadsdelslyft Ålidhem*, treårig satsning på att förbättra utemiljön på Ålidhem i samverkan mellan olika förvaltningar och med externa aktörer
- Modellen *Bostad först* blir en del av IFN:s ordinarie verksamhet under 2025 efter att ha testats i ett uppstartsprojekt under 2023–2024.
- Hållbara hem för alla: bland annat arbete med attraktiv och effektiv mobilitet.

Status i underliggande planer

Handlingsplan	Bedömning
Umeå kommuns bostadsförsörjningsprogram	Arbete pågår enligt plan
Handlingsplan för ökat bostadsbyggande	Enligt plan
Handlingsplan mot hemlöshet	Mer arbete krävs. Aktualitets- och relevansprövning efterfrågas.
Program för hållbar landsbygdsutveckling	Aktualiserad och antagen av kommunfullmäktige 2024. Arbete pågår enligt plan
Planeringsstrategi	Aktualiserad och antagen av kommunfullmäktige 2024. Arbete pågår enligt plan

Fokusområde 5 – Arbete och försörjning

Sammanfattning	Görs det tillräckligt?
5.1 Skapa förutsättningar för en ekonomisk jämlikhet och en högkvalitativ välfärd för livets alla skeden För att stärka ekonomisk jämlikhet krävs fortsatt fokus på utrikesföddas etablering, ungas skolgång och förebyggande insatser mot studieavbrott.	●
5.2 Särskilt stöd till de personer som står långt från arbetsmarknaden Fortsatta insatser krävs för att förbättra situationen för de som står långt ifrån arbetsmarknaden.	●
5.3 Åtgärder för att förhindra diskriminering och säkerställa jämlika möjligheter måste fördjupas och breddas Arbete pågår med syfte att skapa arbetsplatser som är lika och tillgängliga för alla.	●
5.4 Motverka framväxten av ett skuggsamhälle och en ökad arbetslivskriminalitet Det finns behov av ökade insatser kopplat till skuggsamhället och den arbetskraftskriminalitet som finns.	●

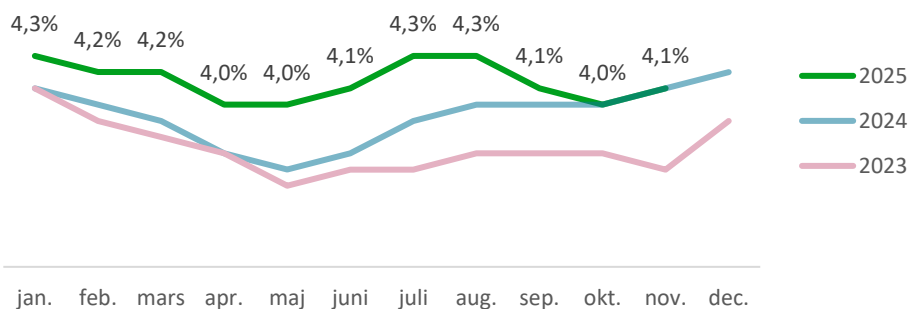
Det är relativt få som står utanför arbetsmarknaden i Umeå jämfört med nivåerna i riket. Arbetslösheten har dock legat något högre under 2025 än tidigare år (figur 19). Arbetsförmedlingens prognoser pekar på att allt fler kommer att återgå till arbete under kommande år.

Kompetensbristen är fortsatt en utmaning i Umeå. Det är angeläget att minska matchningsgapet och få in fler personer i arbete. Antalet personer som försörjs i trygghetssystemen är lågt jämfört med andra kommuner, förutom när det gäller sjukpenning.

Vissa grupper har dock svårt att ta sig in på arbetsmarknaden. Arbetslösheten bland de som har en mer omfattande funktionsnedsättning är fortsatt hög. Även andelen utrikesfödda som står utanför arbetsmarknaden har ökat något under 2025.

Antalet elever som inte fullföljer sina studier är dessutom fortsatt högt. Den dominerande orsaken till studieavbrott är dåligt mående. Det är viktigt att satsa för att fånga upp de unga så snabbt som möjligt.

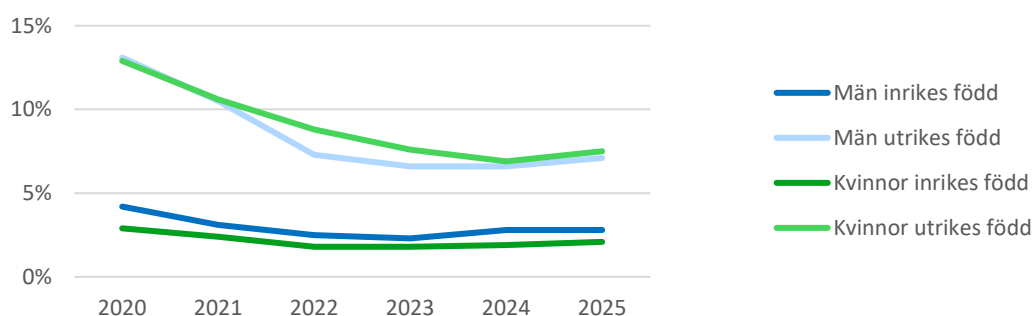
Figur 19. Inskrivna arbetslösa i Umeå kommun, 16–65 år, andel arbetslösa

5.1 Skapa förutsättningar för en ekonomisk jämlikhet och en högkvalitativ välfärd för livets alla skeden

Att minska utanförskapet och få in så många personer som möjligt i sysselsättning är viktigt ur ett jämlikhetsperspektiv. Det är positivt att antalet arbetslösa fortsatt är relativt lågt, även inom gruppen långtidsarbetslösa. Även om arbetslösheten ökat något så ligger Umeå kommun fortsatt bra till i förhållande till riket.

Figur 20. Arbetslöshet 2020-2025 (oktober). Efter kön och födelseregion, andelar¹⁶

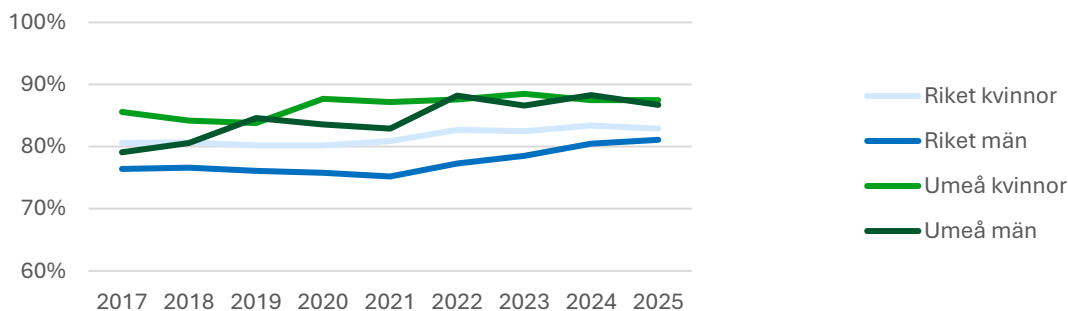

Källa: SCB, Befolkningens arbetsmarknadsstatus (BAS)

Att få så många som möjligt i sysselsättning är viktigt av flera anledningar. Sett till ett barnperspektiv är det viktigt att vuxna är i sysselsättning eftersom det påverkar barn och ungas uppväxtvillkor. Därför prioriteras personer med barn i kön till arbetsmarknadsinsatser, och inom försörjningsstödet finns möjlighet till extra bidrag för exempelvis studentmössa eller semesteraktiviteter för barnfamiljer.

Ett prioriterat område i Umeå kommun är att så många elever som möjligt ska klara skolan. Att bli behörig till gymnasiet, och att fullfölja sina gymnasiestudier är en stark skyddsfaktor, som också ger bättre förutsättningar för att komma ut i arbete. En positiv utveckling över tid är den ökande andelen elever som går klart gymnasiet inom 4 år.

Figur 21. Elever med gymnasieexamen inom 4 år, lägeskommun, andelar

Källa: SCB

Däremot är antalet studieavbrott från gymnasiet fortsatt högt. Psykisk ohälsa är den huvudsakliga anledningen till avbrottet. Under 2024 var det 119 elever som avbröt sina studier. Under läsåret 2023/2024 avbröt 133 ungdomar sina studier i Umeå, 46 av dessa (35 procent) återupptog sina studier höstterminen 2024.

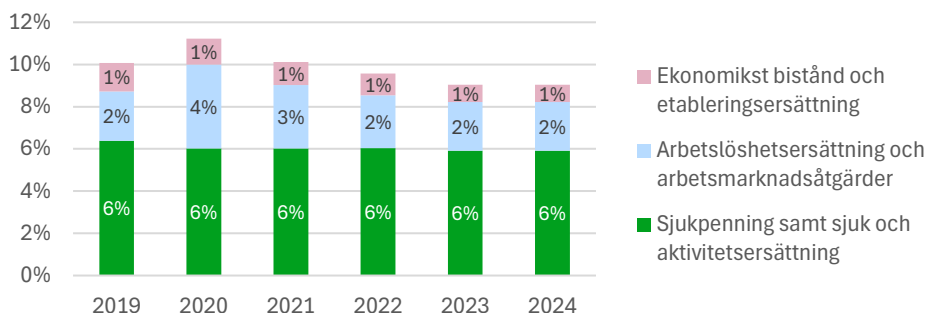
¹⁶ Arbetslöshet som utgörs av antal arbetslösa som andel av arbetskraften. Sysselsatta och arbetslösa utgör tillsammans i arbetskraften.

5.2 Särskilt stöd till de personer som står långt från arbetsmarknaden

För att uppnå de mål som finns kring arbetskraftsdeltagande, sjukpenningtal och ekonomiskt bistånd är det viktigt att ge extra stöttning till grupper som står långt ifrån arbetsmarknaden och som annars riskerar att fastna i ett långvarigt utanförskap.

Det är ett fortsatt lågt behov av försörjningsstöd i Umeå, vilket beror på en god arbetsmarknad och på ett aktivt arbete i samverkan för att ge stöd till självförsörjning. Andelen med sjukpenning och sjukersättningen är dock fortsatt hög.

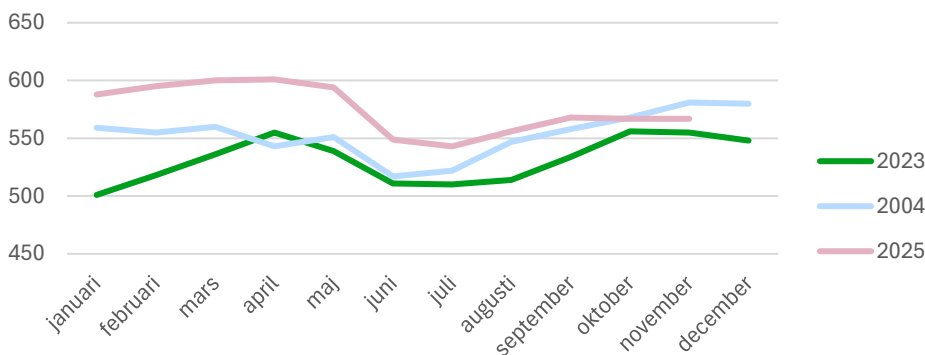
Figur 22. Helårspersoner i Umeå kommun som försörjs av sociala ersättningar och bidrag, andel av befolkningen 20–64 år.

Källa: SCB

Vissa grupper har svårt att ta sig in på arbetsmarknaden. Att kunna matcha personer i arbetslöshet med arbetstillfällen är extra viktigt ur ett kompetensförsörjningsperspektiv, då det råder en generell brist på arbetskraft. Bland personer med funktionsnedsättning är det en relativt hög andel arbetslösa. Det finns ett behov av fortsatta satsningar för en mer inkluderande arbetsmarknad.

Figur 23. Arbetslösa med funktionsnedsättning, antal

Källa: Arbetsförmedlingen

Ett viktigt utvecklingsarbete som pågår inom Samordningsförbundet och arbetsmarknadsavdelningen i Umeå kommun, är att få bättre förståelse för de som inte är i sysselsättning men inte heller har kontakt med myndigheter och inte heller erhåller någon social ersättning. Arbetsmarknad och integration i Umeå kommun kommer under 2026 att starta upp ett projekt med fokus både på en kvantitativ och kvalitativ kartläggning av gruppen i fråga.

5.3 Åtgärder för att förhindra diskriminering och säkerställa jämlika möjligheter måste fördjupas och breddas

Enligt diskrimineringslagen ska arbetsgivare följa upp deras arbete med aktiva åtgärder för att förebygga diskriminering och främja lika rättigheter och möjligheter, i syfte att skapa arbetsplatser som är lika och tillgängliga för alla.

Under våren 2025 har SLK HR utfört ett noggrant uppföljningsarbete, med utgång från data i Umeå kommuns medarbetarenkät. Uppföljningen visar på positiva resultat, men identifierar områden där arbetet måste förstärkas, exempelvis kring introduktion av unga medarbetare. Uppföljningsrapporten beskriver såväl de förebyggande åtgärder som redan är implementerade, och de som föreslås för utvecklingsarbetet framåt. Den framhäver vikten av att driva intern förändring genom att långsiktigt och systematiskt arbeta med analys, kunskapsspridning, erfarenhetsutbyte och samarbete.

5.4 Motverka framväxten av ett skuggsamhälle och en ökad arbetslivskriminalitet

I programmet definieras skuggsamhälle som ” en växande grupp av marginaliserade människor i samhället som lever utanför samhälles skyddsnet och som ofta utnyttjas på arbetsmarknaden”.

Att mäta omfattningen på skuggsamhället enligt den definitionen är svårt, såväl nationellt som i Umeå, eftersom det till stor del handlar om människor som inte har giltiga uppehållstillstånd och/eller som arbetar svart. Därmed är de sällan folkbokförda, och inte heller registrerade i olika system. Den forskning som finns visar att det är människor som lever i en väldigt stor utsatthet.¹⁷

Säkerhetsenheten på Umeå kommun har i uppdrag att arbeta med att förebygga och motverka arbetslivskriminalitet. Deras analys är att det har vuxit fram ett skuggsamhälle i Umeå sedan ett antal år tillbaka. Utvecklingen blev mer tydlig efter 2009 då arbetsgivare fick ökad kontroll över arbetstillstånden, och tog fart runt 2016–2017 kopplat till ökad migration.

Problemet är inte lika tydligt och utvecklat som i andra delar av Sverige, eftersom Umeå länge skyddats av strukturella faktorer kopplade till geografi, migration, demografi och stadsutveckling. Men strukturerna finns även här i kommunen, främst kopplade till ett antal riskbranscher som pizzerior, biltvättar, frisörer, städfirmor, osv. där det förekommer handel med arbetstillstånd och där människor exploateras som billig, ofta oavlönad svart arbetskraft. Säkerhetsenheten beskriver det som ett pyramidspel där människor hamnar i beroendeställning under lång tid, först genom skulder kopplade till att de köpt ett arbetstillstånd, och sedan för att de lånar pengar till ockerräntor för att exempelvis kunna öppna en egen restaurang.

Det är svårt att uttala sig om trend, men enligt Säkerhetsenheten så har skuggsamhället troligen inte minskat de senaste åren, men kanske bromsat in något kopplat till lägre migrationsvolym och större svårigheter att få arbetstillstånd. Nationella och lokala erfarenheter pekar på att det tar en mer stabil form över tid, i och med att ledande personer etablerar sig i sin kriminella karriär och samtidigt utvecklar ”vita verksamheter”, som även möjliggör pengatvätt. Aktörer involverade i arbetslivskriminalitet är ofta aktiva inom andra kriminella arenor, som narkotikahandel.

---

¹⁷ Se exempelvis Zenia Hellgrens kunskapsöversikt åt Delmi, *Det andra utanförskapet: en kunskapsöversikt om skuggsamhället i Sverige*, kunskapsöversikt 2024:4, Delmi
[Det andra utanförskapet: En kunskapsöversikt om skuggsamhället i Sverige](#)

Genomförda projekt och utvecklingsinsatser under 2024-2025 (urval)

- NYTTA – Nyanländas tidiga tillgång till arbetsmarknaden (AMIF). Nyanlända i etableringsprogrammet får en arbetsmarknadsinsats om 20 veckor på deltid parallellt med Sfi-studier: en förberedande arbetsmarknadsutbildning som följs av språkpraktik på arbetsplats.
- KOLL 2.0 – Vidareutveckling av KOLL - *Kunskap om livets lägen*, syftar till att göra samhällsinformation mer tillgänglig för nyanlända.

Status i underliggande planer

Handlingsplan	Bedömning
Överenskommelse om samverkan mellan Arbetsförmedlingen och Umeåregionens kommuner	Enligt plan
Strategi för integration	Arbete pågår enligt plan

Bilaga: Utvecklingsanslaget för social hållbarhet

Kulturcrew (KN) 2024–2025

Syfte och inriktning: Projektet stärker ungas delaktighet och förmåga att skapa inkluderande kulturella mötesplatser i Umeå.

Genomförande: Arbetet har byggts på utbildning, handledning och samverkan med kulturaktörer, där unga fått utveckla arrangörskap och ta ansvar i praktiken.

Resultat och effekter: Modellen bedöms fungera väl och har visat potential att bli en permanent verksamhet med långsiktig effekt för ungas kultur- och fritid. 13 arrangemang, 60 unga arrangörer, 126 unga musiker på scen och cirka 1500 unga besökare.

Framgångsfaktorer och samverkan: Handledare med fysisk närvaro i skolorna, tydlig ansvarsfördelning och bred samverkan (bl.a. AC Live, Riksteatern VB, Norrlandsoperan, Studieförbundet).

Ekonomi: Beviljat 1 205 tkr, samtliga medel använda.

Elevlunden samskapande (TN) 2025

Syfte och inriktning: Projektet syftade till att utveckla en plats utifrån barns perspektiv genom dialog och samskapande.

Genomförande: Två dialogtillfällen genomfördes med elever på Ålidhemsskolans fritidsgård, följt av gestaltning i skala 1:1, ritningsproduktion och byggnation under sommaren 2025.

Resultat och effekter: Platsen färdigställdes enligt intention och upplevdes av barnen som igenkännbar utifrån deras önskemål. Invigningen gav mycket positiv återkoppling från både barn, fritidsledare och allmänhet.

Ekonomi: Total budget 500 tkr (250 tkr intern + 250 tkr ansökan). Utfall bedöms landa runt 400 tkr, delvis p.g.a. billigare entreprenad och försenad belysning.

Fortsättning: Projektet avslutas 2025 men erfarenheter tas vidare och har redan påverkat nya dialogrutiner inom GoP.

Förskolan som arena för att förebygga våld och utsatthet hos barn (FGN och KS) 2025–2027

Syfte och inriktning: Projektet stärker förskolans förmåga att arbeta våldsförebyggande och upptäcka utsatthet hos barn.

Genomförande: Utbildningen *Våld mot barn* har genomförts i Ersbodaområdet, samverkan har byggts upp med flera externa aktörer och en intranätsida med stödmaterial har tagits fram.

Resultat och effekter: Pedagogernas kunskap har ökat enligt baslinjemätningar, och arbetet har fått bred spridning genom föreläsningar och kommunikationsinsatser. En film och kampanj kopplad till "En vecka fri från våld" har ytterligare stärkt synlighet och användning.

Ekonomi: Beviljat stöd 810 tkr, använda medel 608 tkr.

Fortsättning: Arbetet fortsätter 2026–2027 med fler utbildningar, inklusive HRV i förskolan samt planerad presentation på Familjecentralskonferensen 2026.

Prioritering av brottsförebyggande insatser – kommundoktorand (KS) 2025–2027

Syfte och inriktning: Doktorandprojektet utvecklar ett beslutsstödsverktyg för kommunal prioritering av brottsförebyggande insatser, med fokus på faktisk skada och livskvalitetsförlust (CALY-SWE).

Genomförande: Under 2025 har projektet främst arbetat med design av delstudier, etiska godkännanden och etablering av samverkan med Umeå kommun, Polisen och Brottsofferjouren.

Resultat och effekter: Arbetet har resulterat i en färdig enkätmetodik som möjliggör analys av vilka brottstyper som orsakar mest lidande och hur resurser kan riktas mot särskilt utsatta grupper.

Ekonomi: Finansieras 50/50 av Umeå kommun och Umeå universitet. Kostnader 2025 motsvarar lönekostnader april–december.

Fortsättning: Projektet pågår till april 2029. Under 2026 planeras enkätundersökning och framtagande av en första prototyp av prioriteringsverktyget.

Salam tillsammans (GVN) 2025–2027

Syfte och inriktning: Projektet stärker barn och föräldrar genom gemenskap, stödinsatser och ökad trygghet i kontakt med myndigheter.

Genomförande: I samverkan med AMI, Rädda Barnen och skolor på Ersboda har middagsgrupper, föräldrakurser och aktiviteter för barn genomförts, samt studiestöd med extra personalresurser. Projektet har även inkluderat dialog med polis och socialtjänst.

Resultat och effekter: Under året nåddes cirka 69 unika vuxna och 128 unika barn. Preliminära enkäter visar hög nöjdhet och ökad kunskap hos föräldrar om myndigheters arbete samt trygghet att ta kontakt vid behov.

Ekonomi: Beviljat 1 605 672 kr, använda medel 1 641 233,09 kr.

Fortsättning: Planen är att fortsätta aktiviteterna, starta dagtidsgrupper för föräldrar utan sysselsättning och stärka samverkan med skolor, civilsamhälle, polis och socialtjänst.

Utveckla ungdomsdemokrati i Umeå kommun (FN) 2025

Syfte och inriktning: Projektet stärker ungdomars delaktighet och bygger hållbara strukturer för demokratiskt inflytande i Umeå kommun.

Genomförande: Under den korta projektiden har fokus legat på långsiktiga utvecklingsvägar och en prioriterad ansökan om att bli Europas ungdomshuvudstad 2029 (EYC). Omvärldsspaning och metoder för ungdomsdelaktighet har utvecklats inom ramen för ansökningsarbetet.

Resultat och effekter: KSNAU biföll förslaget och tilldelade medel för fortsatt ansökningsprocess, vilket skapat förutsättningar för långsiktig satsning och vidare utveckling av ungdomsdemokrati.

Ekonomi: Beviljat 800 000 kr, använda medel 602 513 kr.

Fortsättning: Ansökningsperioden till EYC pågår 2 dec 2025 – 17 feb 2026. Fokus framåt är att säkerställa ungdomsdelaktighet, samverkan och europeisk dimension. KFUM är medsökande ungdomsförening.